

Sárdagonya és Orionida-eső

Október 20-án a sásdi Madarász-suli szakör invitálására egy Palé környéki túrán vettünk részt. A túra Partos Péter kerületvezető erdész emlékére indult a Palé és Meződ környéki erdőben. A nyári táborlakók közül öten vettünk részt az emléktúrán. A túra többi résztvevője a sásdi és kozármislenyi Madarász-suli szakkör tagjai és a Nők Palé-ért Egyesület tagjai voltak. Túravezetőnk Havasi László szakkörvezető volt. 19-én este 10 óraker ötven érkeztünk a falu melletti szőlőhegyre, hogy másnap reggel 9-kor időben indulhassunk a túrán. Ha már Palében töltjük az éjszakát és csillagos az ég, úgy gondoltuk, hogy összekötjük az ittlétet egy kis észleléssel. Az apropót az Orionidák meteorraj hétvégi maximuma adta. Az előrejelzések szerint 30 körüli ZHR volt várható. Ugyanakkor nemcsak meteorok, hanem vastag felhőzet és eső is várt bennünket a hosszú hétvégén. Az ország többi részén észlelő fotósokkal (Berkó Ernő, Kiss Szabolcs, Csizmadia Szilárd, Tepliczky István) szimultán fotózást terveztünk, de az

jegyeztük fel. A korábbi évek és „Orionidás” tapasztalataim alapján úgy döntöttem, hogy ne rajzoljunk, hanem csak az időpontot, a fényességet, rajtagságot, időtartamot, szint írjuk fel. A hajnali hideg amúgy is „lustává” teszi a megfigyelőket, nem szívesen másznak ki rajzolás miatt a meleg hálósákból. Elvállaltam az írnök hálátlan szerepét, mivel a fotózás miatt amúgy is sűrűn ki kellett kászálódni a hálósák védelméből. Mivel kezdők is voltak a csoportban, így nem tudtuk a teljes égboltot lefedni, de azt hiszem, nem is baj, mert így is rengeteg meteorot láttunk. Nagy élmény volt az augusztusi csillageső után ismét megfigyelni egy nagyon szép rajt. A meteorok majdnem 45%-a Orionida volt. A sporadikusok aránya 34%. Az Epsilon Geminidák képviseltették még magukat több, mint 8%-ban. A maradék 13% néhány kisebb raj között oszlott meg, úgymint Tauridák, Delta Aurigidák, Októberi Perseidák, Arietidák, Ursa Maioridák, stb. A megfigyelt rajtagok darabszáma az alábbiak szerint alakult:

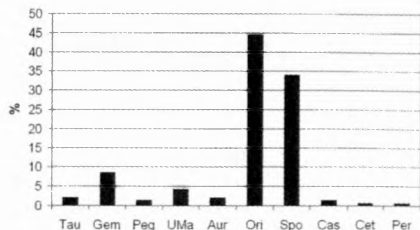
Sporadikus	Ori	Tau	Gem	Peg	UMa	Ari	Cas	Cet	Aur	Per
48	63	3	12	2	6	1	2	1	3	1

időjárás meghiúsította az elképzelésünket. A préházban való elhelyezkedés, vacsora, beöltözés után kimentünk az észlelőrétre. A nyári tábor nyomai (a lekaszált rét, a szénaboglyából készült fekhelyek) még megvoltak. Már készülődés közben nagyon sok meteort láttunk a mélyfekete égen. A Tejút horizonttól horizontig hömpölygött, így újra elcsodálkoztunk a vidéki ég szépségében.

Hajnali 1 óraker kezdtük el az észlelést. Az észlelők: Rieth Anna (Budapest), Szabó Ágnes (Tahitótfalu), Fodor Balázs (Sülysáp), Bakos János (Mende) és Gyarmati László (Mosdós). Félpercenként, percenként láttunk egy-egy meteort. A 2,5 óra észlelési idő alatt összesen 141 meteor adatait

A meteorok általában fényesek voltak. A sporadikusok és az Orionidák átlagfényessége 2,3 ill. 2,2 magnitúdó lett. Nyomat összesen 17 meteor hagyott, ebből 9 volt Orionida. Az Orionidák többsége +2, ill. +3 magnitúdó fényességű, de 11 db 0-as vagy negatív fényrendű volt. A legfényesebb egy -4 magnitúdós Orionida volt, mely másfél percig láthatóan fényes, szakadozott nyomot hagyott a zenitben. A nyom jól láthatóan sodródott déli irányba.

Másfél órát sikerült fotózni, mert erősen párásodott és a végén már szinte folyamatosan törölgetni kellett a nagylátószögű objektívet. A négy képből egy felvételen látszik egy +1 magnitúdós Orionida nyoma,

mely 23:38 UT-kor tűnt fel. Sajnos eléggé a látómező szélére került, így kimérése nem lesz pontos. Berkó Ernő e-mailben jelezte, hogy 16 éjszaka fotózott összesen 108 órát október folyamán. Első átnézésre jóval több, mint 100 meteor hagyott nyomot a két darab DSLR fényképezőgép érzékelőin. Ernő augusztus óta már több mint 500 órát fotózott, és legalább 400 meteort rögzített digitálisan. A rengeteg felvétel kiértékelése folyamatban van. Az eredményekről később számolunk be.

Hajnali fél 4-re a társaság már erősen fázott, így abbahagytuk az észlelést. A hálózsákokon vastagon állt a kicsapódott pára, a fényképezőgép állványán vékony dérréteg képződött.

Egy rövid alvás után reggel 6 órakor haza kellett ugranom. Útközben megnéztem a Meződ-Jágónak közötti dombtetőn a C/2007 F1 (LONEOS)-üstököst.

Dél előtt kicsit fáradtan, de jókedvűen vettünk részt a túrán. Nagyon jó volt az őszi erdőben barangolni szikrázó napsütésben. Estére sajnos megjöttek a felhők, és velük az eső is. Az éjszaka első felében még „erőlködött” az ég, de a felhők erősebbek vol-

tak. Hajnalban még szemerkélt is egy kicsit az eső. Kb. hajnal 2-ig óránként kinéztünk, hogy javul-e az ég, mert otthon láttam a felhőképeken, hogy lesz egy óriási felhőlyuk, ami miatt esetleg tudunk 1–2 órát észlelni. A derülés meg is érkezett hajnali 4-re, de ezt már nem bírtuk megvárni. Reggel 6-ig felhőmentes volt az ég, utána ismét beborult. Ezt reggel tudtuk meg vendéglátónktól, Nagy Illéstől. Vasárnap dél körül eleredt az eső, és a tábor végéig, kedd délutánig esett szinte folyamatosan. A tábor lakói naponta lejártak a faluba kenyérért, tejért. Hétfő délután a földút szinte járhatatlanul csúszós lett, így a levágott kukoricásban kerestünk magunknak járható utat. Egy-egy ilyen leföld út során a társaság túltett kinézetben egy dagonyázó malaccsordán. Végül kedd délután szemerkélő esőben búcsút vettünk egymástól a sásdi állomáson. Illetve csak én, hiszen a többiek Budapestig együtt utaztak. Az időjárás ellenére jó hangulatban telt el ez a hosszú hétvége, és ha előbb nem is, de talán tavasszal újra összehozunk itt egy kis észleléssel egybekötött találkozót.

Gyarmati László

Zarándoklat egy meteorithullás színhelyére

Az 1995. május 7-én hajnalban a Kaposvártól északra fekvő Kaposfüreden történt meteorithullás (l. Meteor 2007/7-8.) körülményeit szeretném kiegészíteni néhány érdekességgel.

Török Marcell, aki a meteoritot megtalálta, 1942. július 15-én született a közeli Juta községben. Általános iskolai tanulmányait Jután, a középiskolait Sopronban folytatta. Húsz évesen, 1962-ben vonult be sorkatonai szolgálatra. 1962. december 8-án, egy hadgyakorlat közben a katonákat szállító teherautó műszaki hiba miatt gyorsvonattal ütközött. Egyedül Török Marcell maradt életben, tíz katonatársa meghalt a balesetben. Őt is a klinikai halál állapotából hozták vissza. A megrázó esemény hatására elhatározta, hogy pap lesz, ezért elvégezte a teológiát. Első szentmiséjét 1972. október 8-án celebrálta Kaposfüreden. Lelkész-pályájának állomásai: Tab, Sümegcsehi, Attala, Fonó, végül Kaposszerdahely.

A vasmeteorit Török Marcell akkori kaposszerdahelyi plébános házától 7–8 méterre csapódott be, és az ő telkébe vágta a 1,5 méter átmérőjű és 1,1 méter mély gödröt. Ez a kaposfüredi ingatlan valamikor anyai nagyszüleié volt, amit a plébános örökölt meg. Bár akkoriban Kaposszerdahely plébánosa volt, itt, Kaposfüreden lakott, a meteorithullás éjjelén is itt tartózkodott.

A meteorithullás helyére könnyű odatalni, azért is, mert Marcell atyát mindenki ismeri. A Kaposvár–Balatonlelle közötti autótúton egyben Kaposfüred főutcája észak-déli irányban. A főútca közepén kialakult főtéren van a település r. k. temploma. Innen a nyugat felé elágazó aszfaltút vezet Juta felé. Ezen, a vasútállomás felé vezető egyenes utcán (Állomás utca) végighaladva, még a vasúti sínek előtt található Török Marcell otthona (7400 Kaposvár-Kaposfüred, Állomás u. 61/a). 10–20 méter hosszú kis úton hajthatunk be a telekre. A Kapos-

vár–Fonyód közötti vasúti sínek és az ezzel párhuzamos lakóház 20–25 méterre lehetnek egymástól, a meteorit a két épület között csapódott be.

Meteorithullás ritkán történik lakott területen belül, még ritkábban családi ház telkén, még valószínűtlenebb, hogy egy egyházi személy legyen tanúja, hogy régi családi otthonukba látogat az égi vándor. Török Marcell atya az ő szempontjából egészen természetesen újabb égi jelnek tekintette az 1995-ös eseményt.

A tudományos vizsgálatokban részt vett: adatokkal szolgált a jelenség körülményeiről, az észlelt fény-, hang- és hőhatásokról. Készségesen átadta a vasmeteoritot a budapesti kutatóknak. Ezt követően elhatározta, hogy a nevezetes esemény helyszínén egy épületet emel, amelyet az égből érkezett vendég útmutatására az Ég Királynője, azaz Szűz Mária tiszteletére szentel majd. A hagyomány szerint Jézus kereszthalála után anyja, Mária a Kis-Ázsiai Efezus közelébe menekült és ott élt. Ottani háza helyére a keresztényüldözések elmúltá után, a későbbi századokban egy nagyobb és tartósabb kőépületet építettek, a Mária Házat. Ez ma Törökországban, az Égei-tengerre néző szép vidéken van, és a kápolnát ma is turisták és zarándokok sokasága látogatja. Török Marcell plébános a saját kaposfüredi telkére és a meteorithullás helyszínére megépítette az efezusi Mária Ház pontos mását.

A dolog persze nem ment egyik napról a másikra. Alapítványt hoztak létre, bel- és külföldön pénzt gyűjtöttek az építkezésre. Az építészek elutaztak a törökországi Efezusba, és pontosan lemérték az ottani épületet, hogy a Kaposfüreden tervezett kápolna azzal egyező méretű legyen. Mintát hoztak az ottani épület köveiből, és megkeresték, melyik magyarországi kő anyagához hasonlít legjobban. A Mátra alján lévő Gyöngyösolymos kőbányájában találták meg a legin-

kább hasonlót, és ebből épült fel a különös épület. Még a nyugat-keleti hossz tengelyének iránya is azonos a kisázsiaival.

Kivülről és felülről a keleti egyházi építéset követi: egy nagyobb és három kisebb dobkupa díszíti. Alaprajzát tekintve és belülről olyan, mint a legtöbb kis középkori templomunk: nyugati bejáratán és előterén jutunk be a templom hajójába, majd a keleti oldalon van a szentély. Az oltár bal oldalán, az ostyát rejtő fülke (tabernákulum) alatti helyen volt a meteorit becsapódása. A meteorit által vágott krátert ugyan az évek alatt lassan eltüntették az időjárás hatások, ám a plébános centiméterre pontosan megjelölte a középpontját. A Mária Házát úgy építtette meg, hogy az épület északkeleti sarka éppen a hullás helyét mutassa. Így egyrészt egy építészeti különleges és szép épületet hozott létre, másrészt várhatóan nagyon hosszú időre megjelölte a legutóbbi magyarországi meteorithullás pontos helyszínét.

Érdekes lehet, hogy amit fent leírtam, Szentmártoni Bélának köszönhetem, illetve Puskás Bélának, a Somogy Megyei Temetkezési Szolgáltató Kft igazgatójának. Puskás Béla Somogy megye 300 temetőkerítjét személyesen bejárta, dokumentálta, kataszterbe foglalta. A megye nevezetesebb és érdekesebb síremlékeit külön kutatta, fényképezte, erről egy könyvet is megjelentetett (Temetők üzenete. Szerk.: Puskás Béla. Kaposvár, 2001.). Ezt később egy honlapra is feltette: <http://www.somogyitemetkezes.hu/> Természetesen Hencse temetőjébe is eljutott, és ott az 1988-ban elhunyt Szentmártoni Béla „szerkesztő, amatőr csillagász” sírját is megtalálta. Szép életrajzát a könyv és a honlap is közli. Viszont az ide mellékelte illusztráció a szomszédos, Szentmártoni József síremlékét mutatja, Szentmártoni Béla édesapjáját. Ezzel a kis eltéréssel kapcsolatban kerültem személyes ismeretségbe Puskás Bélával, akinek beszéltem Szentmártoni Béla amatőr csillagászati munkásságáról és mai napig tartó népszerűségéről. A Nemzeti Kegyeleti Bizottsághoz felterjesztette, hogy Szentmártoni Béla hencsei sírja a Nemzeti Sírkert része legyen. Így sírja védetté válik,

nem kerülhet felszámolásra és gondozása a település mindenkori önkormányzatának feladata lesz.

A temetőkutató Puskás Béla Kaposfüred szülőtte. Összegyűjtötte, megírta és egy vastkos könyvben kiadta Kaposfüred történetét (Kaposfüred. Községtörténeti tanulmányok. Szerk.: Puskás Béla. Kaposvár, 2004.). Amikor ebből a könyvből egy példányt nekem ajándékozott, első kérdésem az volt, vajon a kaposfüredi meteorit benne van-e? Természetesen, ha röviden is, megemlítette a település kronológiájában a kivételes eseményt. Bővebben írt Marcell atyáról és a Mária Házáról.

A meteorithullás helyén épült Mária Háza

Mindennek köszönhetem, hogy Sragner Mártával együtt 2007. június 22-én felkerestük otthonában Török Marcellt. A plébános úr készségesen fogadott bennünk. Mesélt az 1995-ös meteorithullás észlelési élményeiről. Az akkori sajtó alig foglalkozott az esettel, így örömmel vette át a cikket, amelyet Olvasóink olvashattak a Meteor 2007. évf. 7–8. számának 80–81. oldalán Bartha Lajos tollából (A kaposfüredi meteorithullás). Megmutatta a nemrég, 2006. augusztus 15-én felavatott „Szűz Mária Efezusi Háza” épületet, benne a meteorithullás helyét, adott képeslapokat és tájékoztatókat. Beszélt terveiről, az épület továbbépítéséről, amely zarándokoknak ad majd menedéket. Szívvelyes, közvetlen, lelkes személyiség, aki szívesen fogad érdeklődőket. A meteorithullás helyszínére zarándokló csillagászokat is!

Keszthelyi Sándor